

talán egyáltalán nincsenek is ilyen tiszta fogalmaink? Ime magától előáll a 2. pont: *Vannak-e tiszta fogalmaink?* És midőn erre a kérdésre azt a feleletet kapjuk, hogy a tiszta fogalmak léteben való hit egyik alapföltevése a kritikának: egy újabb 3-ik és ebből folyólag ismét egy 4-ik pont fejtegetése válik szükségessé. Ezek a pontok, melyeknek összefüggését az előbbi pontokkal szerzőnk érthetően kimutatja, im ezek: 3. *A tiszta fogalmak functiója*. Ha ugyanis tény volna, hogy vannak tiszta fogalmaink, úgy csakugyan kikerülhetetlen az a kérdés, hogy miféle functiójuk lehet a megismerés munkájában? És a 4-ik pont: *A mundus noumenon*. A melyről azért kell külön értekezni, mert ha sem az érzékiesség, sem az értelem útján nem férközhetni a való világhoz, a mundus noumenonhoz, indokolt a problema felvetése: van-e hát egyáltalán ilyen világ?

Az utolsó 5-ik pont: *A tiszta ész kritikájának második kiadása 1788*. czímen: *a)* a «Kritika» első fogadását beszéli el; aztán *b)* a «Kritika» szerkezetét tárgyalja; és végre *c)* a transscendentalis deductió fogalmát fejtegeti; részletesen rámutatva arra a különbségre, mely az első és a második kiadás között van, és mindenütt kellőleg indokolva a constatatált változtatást.

A *tanulmány*nak mindenesetre megvan az a nagy érdeme, hogy a legnehezebben érthető kérdésekről számol be, és ezzel e nagy mű beható tanulmányozását — mely azonban még így is egyik legnehezebb, de egyszersmind leg-hálásabb studiuma marad a philosophiai irodalomnak — rendkívül megkönnyítette. Vajha nagy becsének megfelelő minél kedvezőbb fogadtatásban részesülne a korszakos mű ez első magyar fordítása a művelt olvasó közönség, de kivált a nyilvános könyvtárak és tanintézetek részéről.

—r.

* * *

C. Lombroso u. S. Ottolenghi: Die Sinne der Verbrecher. Zeitschrift für Psychologie u. Physiologie der Sinnesorgane. 1891. Band II. Heft 5. S. 337—350.

Jelen munkájukban szerzők nemcsak psychologicé érdekes, hanem törvénytudományi orvostani szempontból is gyakorlati jelentőségű kérdést fejtegetnek, midőn az u. n. veleszületett gonoszság-

ról, mely szerintük az erkölcsi elemzavarnak aequivalense, vagy inkább vele synonym, gondosan keresztülvitt kísérletekkel kiuntatják, hogy azok az anomaliák, melyek e bajt jellemzik, sokkal gyakrabban functionális, mint anatomikus természetűek, s kiválképen a specifikus érzékszerveknél magasabb fokban fejezvék ki, mint akár a legsúlyosabb elmebántalmaknál. Kísérleteik férfi s női gonosztevőkre, valamint prostituáltakra vonatkoznak s röviden a következőkben foglalhatók össze.

1. Az általános sensibilitást 15 egészséges egyénnél a Du Bois Reymond-féle szánkainduktorral középértékben 49 mm.-nek, míg 15 gonosztevőnél 64 mm.-nek, tehát csökkentnek találták, és ezt az eredményt újabb 42 kísérlettel meg is erősíthették.

2. A helyérzés vizsgálatánál 95 megfigyelt közt 61 esetben annak tompasága jelentékeny volt.

3. A fájdalomérzés Du Bois Reymond-féle szánkainduktorral meghatározva 21 normális egyénnél középértékben 49·1 mm. volt, egynél leszállt 17 mm.-re, míg legtöbbször 32—49 mm. közt ingadozott. 4 gonosztevőnél ellenben a fájdalomérzés 0 volt, azaz teljes analgesia állott be, 3-nál 11—15 mm. volt, míg számos sorozatban 30—35 mm. körül váltakozott. Újabb 45 kísérletnél a fájdalomérzés 7 esetben (15%) 0-nak, átlag pedig jobbfelül 20, balfelül 21 mm.-nek találtatott; végül 15 fiatal gonosztevő közül 10 teljesen analgetikus volt. Ezen kísérleti eredmény tehát teljes összhangzásban van azon tapasztalattal, hogy az érzékenység tompasága folytán gonosztevők gyakran tötövirozzák magukat, hogy fájdalmas behatásokra (izzóvassal égetés, sebek ejtése) nem reagálnak, s felismerhetlenné teendők magukat, oly eljárásokhoz is fordulnak, mely pd. az arczbőr lehuzásában stb. áll.

4. A tapintásérzés 60 egyén közül 30%-nál feltűnően tompa volt, kiválóan finom csak 2%-nál; s míg normális egyéneknél a tapintásérzés tompultsága 5%-ban volt található, addig gonosztevőknél abnormis sensibilitás a jobboldalon 30·3%-ban a baloldalon 18·9%-ban, s a nyelven mintegy 30%-ban mutatkozott. A tapintásérzés arithmetikus mértéke aesthesiometerrel mérve 69 gonosztevőnél jobboldalt 2·67, baloldalt 2·41 és a nyelven 2·33 volt, míg ugyanez Marro szerint normális egyéneknél 1·68 a jobb-, 1·78 a baloldalon.

5. Magnetikus befolyásokkal szemben a gonosztevők igen élénk reactiót mutatnak; így 62 közül 30, tehát 48·3% fogé-

kony volt, míg 200 rendes állapotú tanuló és munkás közül csak 23 % reagált.

6. A gonosztevők fogékonysága meteorikus befolyásokkal szemben szintén nagy. 100 közül ez 26-nál szembetűnő volt; 7 időváltozáskor veszekedő lett s egynek, ki betörő s sodomista volt, veszekedő hangulata mint barometer jelezte a rossz idő bekövetkeztét.

7. A szagérzés vizsgálatára szegfűszegnek vízben $\frac{1}{50\,000}$ — $\frac{1}{100}$ arányban készített oldatából összeállított oszométer szolgált. Normálisok az $\frac{1}{5000}$ oldatot ismerték fel középértékben; míg 90 született gonosztevőnél, kik nem dohányoztak s kiknél az orrútak rendesek voltak, a közép szaglóképesség csak $\frac{1}{500}$ volt, a mi százalék szerint $\approx 3\cdot3\%$: 13% -hoz. A szagérzésnek ugyanily tompultságát találták nemi gonosztevőknél, s ez érdekes annyiban, a mennyiben a nemi ösztönök és a szagérzés közt oly benső viszony van, hogy kortikális központjaik joggal szomszédosoknak tekinthetők. Hesch tényleg a nemi szervek atrophijánál a szaglópálczikákat hiányozni látta, s már Cloquet észlelte, hogy a virágillat nemi vágyakra ingerel. Jüger, Most és Ploss szerint a transpiratio kéjérzetet kelt, és ide számítható némely nők nagy előszeretete a parfümök iránt, valamint a masturbációból eredő psychosisok és a sexualis tébolyalakok (női vizelet ivás stb.). Szerzők 20 nemi gonosztevőnél 33 % -ban anosmiát találtak, míg a szegfűoldat középértékben $\frac{1}{2000}$ hígításban ismertetett fel. Ammoniakkal ugyanezt találták, mint ezt Pelanda, ki pornopathikusainál sohasem talált normális szagérzést, szintén igazolja.

8. Az izlést édes, keserű, valamint sós oldatokkal 60 született s 20 alkalmi gonosztevőnél vizsgálván, kitűnt, hogy az ízézés normális egyéneknél jobban kifejlett, mint gonosztevőknél, jobb alkalmi gonosztevőknél, mint születetteknél, s ugyanez áll a kevésbé képzett egyénekkal szemben is.

9. A hallás élessége 40 született, 42 alkalmi férfi- és 28 női gonosztevőnél igen erős; továbbá gyenge ütésű óra, halk beszéd és Politzer-féle acumeterrel meghatározatván, kitűnt, hogy 82 közül 55-nél (67·3 %) a hallás élessége egyik vagy mindkét fülön a normális alatt van s így lefokozása 15 %-kal gyakoribb, mint normális egyéneknél. E tompultság túlnyomólag a közép- és belfül gyulladásától ered, s csak egyes esetekben lehetett disakusia alakját constataálni, mely egészséges öregeknek degeneratív jellegű presbyakusziájával teljesen analog.

10. A látásélesség 100 gonosztevőnél, főleg gyilkosoknál, Snellen-féle optoscoppal vizsgálva élesebbnek mutatkozott, mint normálisoknál. A színlátást illetőleg 460 gonosztevő között 15 daltonista volt (0.43 %). A látótér Landolt módszere szerint vizsgálva, korlátoltan mutatkozott, szabálytalan szélekkel, peripherikus bemélyedésekkel, vagy skotomákkal, részleges, vertikális, mindkét oldali hemianopiával a belső quadransokban, a mi aetiologice a látócentrumokkal összefüggő kortikális sérülésekre vezethető vissza, miután a peripherikus idegrendszer mélyreható alteratiójának egyéb symptomái hiányoztak.

Női gonosztevőknél az általános érzékenység, fájdalom és tapintásérzés, szemben a férfiakkal, szerzők szerint rendesen igen jó; míg a többi vizsgálat eredménye a fentiekkel megegyez.

60 tipikus prostituálnál, azaz kik nem alkalmilag, hanem instinktiv ösztönük folytán lettek azokká s kiket szerzők a gonosztevők legrosszabb kategóriájába soroznak, a fentiekhez hasonló viszonyok voltak felismerhetők.

Ily formán szerzők tanulságosan kimutatják, hogy az érzékszervek studiuma bevezető részt képez az ethika tanulmányozásához, s exact módszerekkel kísérletileg igazolják azon tényt, hogy az erkölcsi érzet tompasága rendesen az érzékszervek tompaságától van kísérve. E tompaság pedig valószínűen kortikális eredetű s hasonlóan a vadállatok és vad néptörzsek csökkent fájdalomérzéséhez s éleslátásához, mint az atavismus tüneténye fogható fel.

Haftl Dezső.

* * *

J. Volkelt: Vorträge zur Einführung in die Philosophie der Gegenwart. Gehalten zu Frankfurt a. M. im Februar und März 1891, München 1892.

Volkelt műve bevezetésül akar szolgálni a jelenkori philosophia tanulmányába, de sok tekintetben különbözik az ilyenmű munkáktól, legfőképen pedig abban, hogy a jelen és mult között nem találja azt az éles ellentétet, melyet az utóbbi időkben oly szívesen ki szoktak emelni. A speculativ irányt nem óhajtja vissza, de nem hódol babonaszerű bámulattal az újabbkori positiv vagy tapasztalati irányoknak sem. Elismeri, hogy a rendszeralkotások korában, a philosophia többet ígért mint a mennyit beválthatott, hogy az abstractió túltengése lejtőre terelte a philosophiai gondol-